

Nestbouwende Kuifduikers in Groningen, voorjaar 2001

Justin J.F.J. Jansen & Nico de Vries

Justin Jansen woonde tijdens de ontdekking van nestbouwende Kuifduikers *Podiceps auritus* nog in Groningen maar hij is, vrij kort na de ontdekking, verhuisd naar Limburg. De notities en het contact met Groningen raakten wat in de vergetelheid. Dit voorjaar stuitte hij weer op zijn aantekeningen en hij bemerkte dat er vrijwel geen goed gedocumenteerd broedgeval van Kuifduikers in Nederland te vinden was. Zodoende nam hij deze zomer contact op met Avifauna met de vraag of dit bijzondere broedgeval uit 2001 in de Gors beschreven kon worden. De redactie stemde hiermee in en besloot om twaalf jaar na dato alsnog de nestbouwende Kuifduikers te documenteren.

Inleiding

Tussen 9 april en 3 mei 2001 verbleef een baltsend, parend en nestbouwend paartje Kuifduiker op de vloeivelden van de AVEBE-fabriek nabij Ter Apelkanaal, in de gemeente Vlagtwedde. De volledig uitgekleurde vogels verbleven hier samen met diverse andere fuutacht-

tigen zoals Dodaars *Tachybaptus ruficollis*, Geoorde Fuut *Podiceps nigricollis* en Fuut *Podiceps cristatus*. Op de plas verbleven ook enkele Meerkoeten *Fulica atra*.

Het nest werd gebouwd aan de rand van een rietstrookje en andere drijvende vegetatie aan de noor-

Kuifduiker

Foto: Jan Bosch

Kuifduiker, Musselkanaal april/mei 2001 Foto: Nico de Vries (vloeivelden Braamberg)

Kuifduiker, Musselkanaal april/mei 2001 Foto: Nico de Vries (vloeivelden Braamberg)

drand van de grootste plas. De vogels sleepten takjes en ander materiaal naar het nest. Ook werd er soms fel gereageerd naar andere vogels zoals Meerkoeten die te dicht in de buurt van het nest kwamen. Het nest was bereikbaar vanaf het water en goed zichtbaar.

Kuifduikers in Europa en Noord-Amerika

De broedgebieden strekken zich uit van Schotland, IJsland, Zweden, Noorwegen, Finland en verder via Estland, Letland en Litouwen door naar het Verre Oosten. In Duitsland is de Kuifduiker een zeer zeldzame en onregelmatige broedvogel. De DDA (Dachverband Deutscher Avifaunisten) meldt op hun website dat er in de periode 1999 tot 2005 twee broedparen in Duitsland aanwezig waren. Verder broedt de soort ook in Alaska en Canada (Birdlife 2013). De vogels broeden meestal solitair en soms in verspreid los koloniaal verband in beschutte baaien of inhammen van grote meren, in vennetjes, kleine meren of watertjes in het binnenland. Het nest wordt goed verankerd gebouwd tussen de oevervegetatie en bestaat uit opgedoken waterplanten. Het mannetje en vrouwtje bouwen samen, maar vaak neemt het mannetje als eerste het initiatief. Per seizoen brengen Kuifduikers een legsel groot, maar bij verlies van een legsel kan een tweede broedpoging ondernomen worden. Het uitbroeden neemt ongeveer 25 dagen in beslag, Net als bij andere futensoorten dragen de oudervogels hun jongen op de rug mee. Na zo'n zestig dagen zijn de jongen vliegvlug en zelfstandig.

Kuifduikers in Nederland

Kuifduikers overwinteren in Nederland en zijn dan meestal op zout water aan de kust te vinden. Migrerende vogels op weg naar hun broed- of overwinteringsgebieden kunnen ook in het binnenland worden aangetroffen. Er zijn wel vaker zomerwaarnemingen van Kuifduikers geweest in Nederland, maar het betreft nagenoeg altijd solitaire vogels. Vaak zijn het overwinteraars die zijn blijven hangen op de Waddenzee of in de Zeeuwse delta. Maar ook verblijven er af en toe zomerse vogels op kleine plasjes in het binnenland. Zo verbleef er in 2010 een overzomerend exemplaar op de vloeivelden van Diependal. En meer recent, in 2013, was een overzomerende vogel nabij Reusel in Noord-Brabant aanwezig. SOVON (2002) noemt nog de volgende gevallen: tussen 24 mei en 13 juli 1985 verbleef een gemengd paar Kuifduiker x Geoorde Fuut op het Kleine Meer bij Ossendrecht (Nb). De vogels werden met een jong gezien. Op het Grote Meer, wederom in Ossendrecht, waren een gemengd paar en een adulte vogel aanwezig begin mei 1999. Door 'droogval' werd er hier niet gebroed. Op het Dwingelderveld werden in 1998 tussen 26 april en 11 juli een à twee exemplaren gezien. In 1999 werd hier een paar nestbouwend en baltsend vastgesteld tussen 4 april en 15 mei (op 10 juni nog één vogel). En in 2000 was een solitaire vogel aanwezig tussen 9 en 25 april. Op het Hijkerveld werd in juni tot augustus 1999 geregeld een met Geoorde Futen baltsende vogel vastgesteld. Voor zover bekend zijn er nog geen geslaagde broedgevallen geweest in Nederland van zuivere broedparen (Bijlsma *et al.* 2001).

Kuifduiker baltstend april/mei 2001

Foto: Nico de Vries

Kuifduiker april/mei 2001, vloeivelden AVEBE Foto: Nico de Vries

Reconstructie Kuifduikers vloeivelden Ter Apel 2001

Hieronder is in chronologische volgorde de tekst opgenomen die zo letterlijk mogelijk is overgenomen uit de aantekeningen en notities van Justin Jansen en Nico de Vries.

- 09 april Bewoner ontdekt een paartje Kuifduiker.
- 10 april Nico de Vries werd gebeld door de bewoner van de boerderij in nabijheid vloeivelden dat er bijzondere eenden met gele kuif op de vloeivelden zaten, zijn dit Kuifduikers? Nico is naar de vloeivelden gegaan en vond inderdaad twee Kuifduikers in prachtkleed die druk aan het baltsen waren.
- 11 april Het paartje is nog aanwezig. Een vogel had plantmateriaal in de snavel, en verdween in de wal (riet) mogelijk duidend op nestbouw. Ook weer balts gezien. Door Justin Jansen werd in de middag een nest vastgesteld waar druk materiaal naar toe gesleept werd. Het nest bestond uit waterplanten uit de plas.

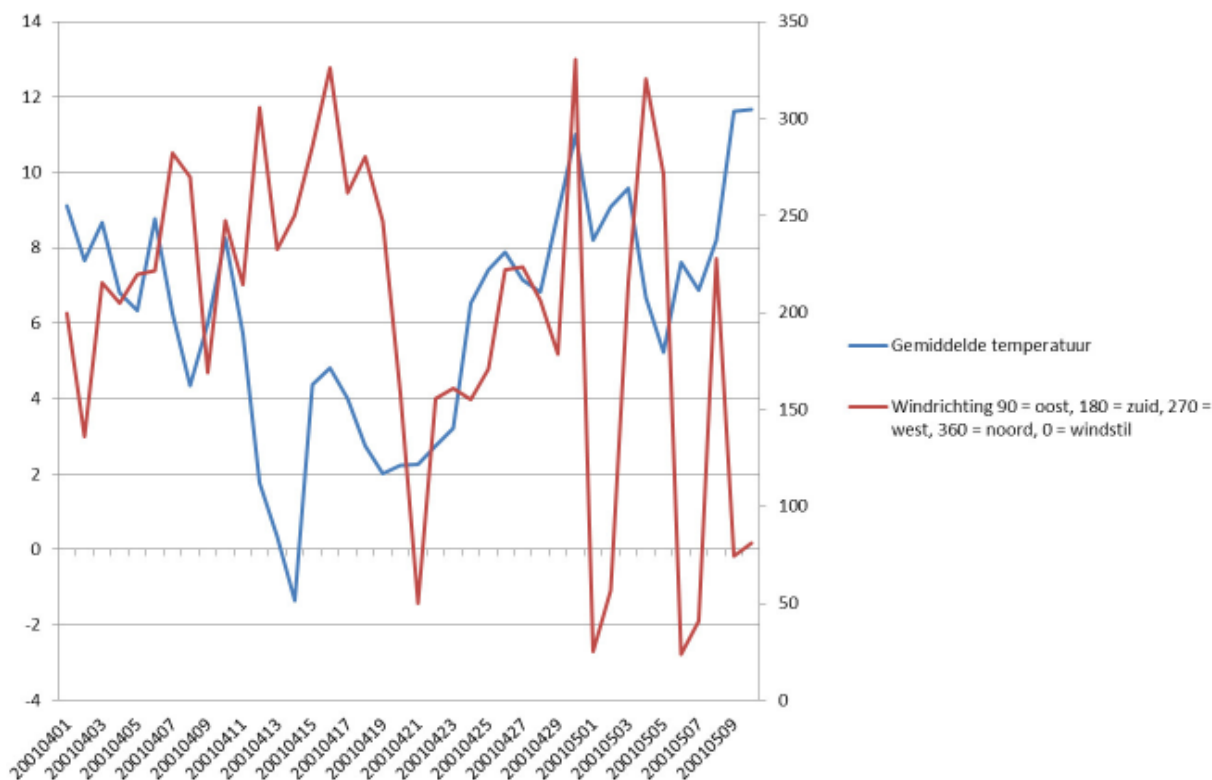
'Weed rush', tekening BWPI

- 12 april Slecht weer. Een Kuifduiker op de plas.
- 13 april Kuifduikers niet gezien!
- 14 april Geen Kuifduikerpaar meer, zullen wel weg zijn. Waar zijn ze? Verscholen, wordt er gebroed?
- 15 april Geen Kuifduikers
- 16 april Geen Kuifduikers
- 17 april Geen Kuifduikers, ze zullen wel weg zijn. Tot 24 april hier niet meer geweest.
- 24 april Wat een verrassing, het Kuifduikerpaar weer ontdekt, ze zijn er dus toch. Een vrouwtje/mannetje zit in de wal en verdwijnt hier even om dan weer te verschijnen. Het paar is druk.
- 03 mei Het paar op de plas nog aanwezig, maar vertoonde geen activiteiten die wezen op een broedgeval.
- 04 mei Na deze datum zijn de Kuifduikers niet meer waargenomen. Mark de Vries is er nog een paar keer geweest maar de vogels waren weg.

Conclusie

Helaas waren de vogels na 3 mei verdwenen. Er werd, voor zover is waargenomen, niet overgegaan tot het daadwerkelijk leggen van eieren. Is dit gebeurd onder druk van de hoge concurrentie van andere fuut- en eendachtigen op de relatief kleine plas of zijn er andere oorzaken aan te wijzen?

Mogelijk heeft ook het weer een rol gespeeld in het wel of niet broeden van de Kuifduikers. In onderstaande diagram is op de linker- en rechteras de temperatuur en op de rechtersas de windrichting te zien van 1 april 2001 tot en met 5 mei 2001. Opvallend is de koude-inval die samenvalt met een verandering in heersende windrichting. Na deze koudeput stijgt de temperatuur en komt de wind vaker uit de oosthoek.

Weerdata KNMI

De vraag is of de vogels door het slechte weer van begin april langer in Nederland zijn gebleven. En is door dit verlengde verblijf een baltsritueel op gang gekomen? Zoals bekend van deze soort, vormt de 'weed rush' een belangrijk onderdeel van de balts. Is het plantmateriaal dat bij dit ritueel is verzameld ook gebruikt voor de nestbouw? Helaas ontbreken gegevens over eileg of waargenomen jongen. Als er niet gebroed is, dan is de nestbinding vermoedelijk erg laag geweest. En zijn de vogels, toen de weersomstandigheden beter werden, uiteindelijk naar hun oorspronkelijk broedgebieden vertrokken? Wel kan aan de hand van de observaties worden vastgesteld dat er daadwerkelijk aan een nest is gebouwd. Dat is voor zover bekend de eerste keer in de provincie Groningen.

Dankwoord

Dank aan Mark de Vries en Arjan Boele (SOVON) voor aanvullende informatie.

Literatuur

Bijlsma R.G. Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. *Algemene en Schaarse Vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2)*. GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
 Cramp, S and Simmons, K E L (eds.) (2004) *BWPI: Birds of the Western Palearctic interactive (DVD-ROM)*. BirdGuides Ltd, Sheffield.

SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. *Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000*. (Nederlandse Fauna 5) Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Websites:

Birdlife. 2013 *Horned Grebe species fact-sheet*: <http://www.birdlife.org/datazone/speciesfactsheet.php?id=3640>
www.dda-web.de
www.waarneming.nl
www.knmi.nl/klimatologie/uurgegevens/selectie.cgi

Justin J.F.J. Jansen – Grave
justin.jansen@gmail.com

Nico de Vries – Sellingeren
eaja42dm@kpnmail.nl